

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino
vred in v Mariboru z
pošiljanjem na dom
za celo leto K 4.—
za pol leta „ 2.—
za četrt leta „ 1.—

Naročnina se pošilja
upravnistvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice hšt. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Deležniki katol. tis-
kovnega društva do-
bivajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posamezni listi dobé
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 h.

Rokopisi se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 15 h, dvakrat 25 h,
trikrat 35 h.

Štev. 5.

V Mariboru, dne 1. februvarja 1900.

Tečaj XXXIV.

Taki so!

Spodnještajarski Slovenci živimo v hudem boju z nemškimi prenapetostmi, ki prebivajo po naših krajih. To je dejstvo, to se ne da utajiti. Toda krivo bi bilo, ako bi kdo sodil, da se Slovenci bojujemo proti spodnještajarskim Nemcem, torej brez vsake izjeme. Ne, naš boj velja samo onim spodnještajarskim Nemcem, ki so nasprotniki naše vere, našega jezika in našega domoljubja. Mi nismo torej sovražni Nemcem, ampak le krivim nazorom in načelom nekaterih spodnještajarskih Nemcev. Kajti vsi oni spodnještajarski Nemci, ki spoštujejo našo vero, naše narodne pravice in naše avstrijsko domoljubje, so naši prijatelji. Do njih nimamo nobenega nasprotstva. Žal, da je takih le malo.

Da pa se bojujemo proti onim Nemcem, ki so nasprotni našim temeljnim načelom in našim najdragocenejšim vzorom, to je naravno in pravično. Da ta boj izvajamo v politiki, gospodarstvu in družabnosti, tudi to je naravno in pravično. Sovražnik se mora napasti z vsemi dovoljenimi sredstvi. V zadnjem času so začeli ti Nemci občutiti posledice boja, katerega so sami zakrivali. Shod Slovincem nasprotnih trgovcev v Mariboru dne 15. januarja bil je gromoglasni: joj! ki se jim je izvil iz ranjenih prs.

Mislili smo, da bo po tem shodu začela nam sovražna nemška stranka iskati potov, na katerih lahko hodi mirno z nami Slovenci in s pametnejšimi nemškimi sobraty na Spodnjem Štajarskem. Toda motili smo se. Ni dovolj, da so nam dosedaj zanikali

vse naše narodne pravice, da so zasramovali našo vero, da so blatili naše duhovništvo, sedaj so začeli zahtevati tudi naše avstrijsko domoljubje. Mariborski nemški list, glasilo vseh onih Nemcev, ki nam Slovincem nikdar niso bili le za trohico pravični, je v štev. 8 letošnjega leta priobčil pogovor, kako se avstrijski Nemec pogovarja z materjo Germanijo. Evo nekaj mest iz tega pogovora:

Avstrijski Nemec, list ga imenuje Mihel, pravi Germaniji: «V tej hiši (v Avstriji!) ne strpim več! . . . Ali me ne moreš, draga tetka (Prusija!), sprejeti v svojo družino?» In Germanija (Prusija) odgovarja nemškemu Avstrijcu: . . . «Bodi uverjen, da bom Ti vedno topla zagovornica! . . . Če se ti ne dopade (v Avstriji!), poberi svoja šila in kopta in pridi k nam (v Prusijo!). Brez ropota ne bo šlo. Pa če ti bodo branili (iti v Prusijo), tedaj porabi svoje močne roke, da se s silo (!) iztrgaš (Avstriji!). In nazadnje poljubi Germanija avstrijskega Nemca Mihela ter mu zakliče: «Na svidenje v Berlinu, in potem se ne ločimo več!» Kot konec stoji zapisano: «Mihel pa je bil vesel svoje tetke (Prusije) in še danes upa na skorajno svidenje, po katerem ne bo več ločitve!»

Mi si nočemo beliti glave, zakaj državni pravdnik ni zaplenil tega za vsakega Avstrijca žaljivega sestavka. On že ve, kaj zahtevajo postave in kaj ne. Toda tudi Avstriji in avstrijskemu cesarju zvesti Slovenci vemo, kaj je naša dolžnost nasproti listu, ki tako piše in nasproti stranki, za katero list piše. Kakor v verskih in narodnih stvareh, tako tudi v domoljubnih stvareh ne poznamo nobene

sale. S takim listom in s tako stranko mi nočemo nobenega premirja. Mi ne bomo napadali pravičnih in poštenih Nemcev, a stranki, magari če je tudi nemška, ki izdaje zraven vere in naših pravic tudi Avstrijo, katero mi ljubimo in za katero so najboljši sinovi slovenskega naroda na tolikih bojiščih morali preliti dragoceno kri, taki stranki ne moremo pripoznati pravice do obstanka. Slovenci, s stranko, ki tepta našo vero, naše narodne pravice in naše avstrijsko domoljubje, nobene zveze ne v politiki, ne v gospodarstvu ne v družabnosti!

Slovenska šola v Št. Ilju.

Prijetno, mirno življenje so uživali v Št. Ilju v Slovenskih goricah, dokler ni prišel med nje Egon von Pistor. Od istega časa se je začel narodnostni prepir, in v Št. Ilju ni več pravega miru. V kraju, kjer ni toliko Nemcev po rodu, da bi jih ne mogel presteti na prstih, ustvaril si je Pistor s pomočjo svojih viničarjev in drugih odvisnih ljudi lastno nemško stranko, ki ga je vzdignila na županski stol ter mu podelila s tem nekako moč in nekaki upliv v Št. Ilju. Toda razumnejši ljudje, cvet šentiljske župnije, so ostali zvesti svojemu slovenskemu imenu ter niso hoteli plesati, kakor je godel Pistor na svojo nemško piščalko. Vsled tega nemštvo v Št. Ilju ni hotelo napredovati.

Takrat je Pistor obrnil svoj pogled na šentiljsko šolo. Cesar sam ni mogel doseči, naj bi dosegla šola. Toda razsodnejši Šent-

Listek.

Na jug!

Črtica s pota. — Avgustin Stegenšek.

(Dalje)

Ko je pustošil Atila, «šiba božja», bogate pokrajine severne Italije, so se zatekli marsikateri Rimljani na blizu morskega obrežja ležečo otoke. Tako je pobegnil na otok Grado škof oglejski, tako so tedaj dobili tudi beneški otoki svoje prve stanovalce. Stoletja so pretekla, predno so se iz tega revnega početka razvile Benedke v najbogatejše trgovsko mesto srednjega veka. Davno že so bili Benečanom otoki pretesni. Na hloh, katere so sekali na slovenskem Krasu in zabijali v plitvo morsko dno, so stavili nove palače in cerkve. Odtod tudi značaj mesta. Kakor otoki rastejo po nekod hiše neposredno iz morja, ki v neštevilnih žilah in žlicah preprega celo mesto. Ni ga menda znamenitejšega prostora, kamor bi te ne popeljal čoln. Pa tudi krasnih potlakanih trgov ne manjka, ne manjka tudi ozkih pešpotov in stez. Samo pazi, da ne greš zastoj! Zdaj moraš na levo, da prideš na mostič, katerih je blizu 400 razpetih nad zalivi, zdaj na desno, zdaj ozko med trinadstropnimi hišami,

da se dotikaš ob obeh straneh zidu, če opreš roki ob kolk, zdaj moraš morda celo nazaj, ker neha ulica med dvema zidoma tik morja. Ako hočeš hitro do cilja, glej ga gondolijera! Kako mehko se ziblje njegov črnoobojni čoln na zeleni gladini! Za teboj pa stoji gondolijer. V obeh rokah drži vesla, ki ti pred očmi kopljeta v umazani vodi. Včasih ju vzdigne in zopet spusti, da plusknet na gladko površje in porineta čoln še hitreje naprej. Kako spretno tu sviga! Ob voglu palač iz rezanega kamna ti smukne za las mimo, nikdar se pa ne ravsnje.

Kdo bi mogel opisati vsa čuda človeške spretnosti in umetnosti, ki so je vstvarile Benedke. Kaj more pokazati slika, koliko manj šele more dopovedati beseda! Čegavo pero bi moglo zabeležiti utis, ki ga napravi samo cerkev sv. Marka!

Ko stojiš na trgu pred njo, se ti zdi, da vidiš viseti pisano preprogo iz nebes. V širokih lokih hiti preddvorana mimo tebe, pod njimi te vabi petero vrat vstopiti v cerkev; pri dveh ožjih stranskih lokih pa se zasuje dvorana okoli oglov in spremlja cerkev ob straneh do poprečnega križvega debela. Zakaj cerkev je zidana v podobi enakokrakega križa. Te loke na pročelju veže zgoraj kamnita ograja, za katero je širok hodnik, da bi se lahko srečevala dva voza. Za hodnikom

pa se še enkrat povzpne zid v petero, enako kakor spodaj, širokozaokroženih lokih, ki končujejo v šiljastih vrhah s kipi na višini; ob straneh jih obroblija listje iz kamna, iz listja pa rastejo dopsne podobe s pozlačenimi kronami na glavah. Znad tega slikovitega venca, spletenega iz kipov in rastlinstva, ti kimajo kakor sive pleše štiri pepelnate kupole in se čarobno spajajo s sinjim obnebjem. Izpod lokov pa ti pripovedujejo živobojni mozajiki o življenju Zveličarjev in o sv. Marku. Tik tebe pa sili zvonik v nepretrgani napvični črti v nebo in še le pod sklepno ograjo daje prostor visokim linam. Nad ograjo pa se zopet povzpne v visokozašiljeni piramidi, ki ti namigava kakor prst in te vabi, ko se bližaš Benedkam, bodi po suhem bodi po morju.

Zunanji krasoti odgovarja znotranja. S pisanimi mozajiki odeta veža nas pripravi na slikovito lepoto cerkve same. Floris ima podobno križa. Na osrednji čveterokot se naslanja proti vshodu in zahodu, proti jugu in severu še po en čveterokot z enakimi stranicami; nad vsakim čveterokotom pa se oboči plitva kupola. Pravzaprav pa je vsaka veja tega križa deljena v tri ladje, srednjo široko, in dve ožji ob straneh, ločeni po hodnikih, ki se spenjajo ko ozki mostiči od stebrov do stebrov, podprti še s tenkimi steberčki. Tla

iljčani, njim na čelu nepozabni Sorko, so se ustavili nakanam Pistorjevimi ter niso pristili, da bi se njih šola, svetišče vzgoje in omike, spremenila v priprosto ponemčevalnico. Pistor je bil prisiljen zidati s pomočjo šulferajnovi novo šolo, katera pa se nikdar ni mogla povspeti do kake slave. Pistor sam ni hotel pošiljati svojih otrok v nemško šolo, ampak jih je dal raje poučevati doma po slovenskih učiteljih. Vse je poskušal Pistor, da bi povzdignil nemško šolo, vse zaman. Ko je s pomočjo mariborskega okrajnega glavarja pridobil nemški šoli deželno oskrbovanje in s tem naložil Šentiljčanom občutljive vzdrževalne stroške, zavlada je med ljudstvom nova nevolja in ljudstvo se je z ogorčenostjo povpraševalo: »Kaj nam treba te nemške šole, kaj nam treba novih stroškov.«

Pistor je vedel, da si nemška šola ne bo nikdar zadobila zaupanja Šentiljčanov in za to se je vedno z enim očesom gledal na dvojezično šentiljsko šolo. A šola je vodil značajan mož, zaveden Slovenec, priznan vzgojatelj gospod Karol Sorko in ta je branil šentiljsko šolo kakor svoje oko, da ne pride Pistor do nje. Sedaj pa nam je nemila smrt nagloma in nepričakovano vzela drago življenje našega Sorka, in Pistorju je vzrastlo novo upanje. Po vseh časnikih vabi in bobna, naj prosijo za izpraznjeno nadučiteljsko mesto nemško misleči učitelji, ki pa so usposobljeni tudi za slovenski jezik, po domače povedano, naj prosijo za njo nemškutarski učitelji, kojim je več za nemško politiko nego za šolo. Z nemškutarskim nadučiteljem si pridobi Pistor večino v krajnem šolskem svetu in potem je tudi usoda dvojezične šole zapečaten.

Slovenci smemo z vso pravico zahtevati, da pride na nadučiteljsko mesto v Št. Ilju dobro usposobljen in značajan slovenski učitelj, ne pa Pistorjev političen somišljenik. Šentiljska šola in posebno ondotno nadučiteljsko mesto je naša narodna posest in mi smo prepričani, da nastane med zavednim slovenskim ljudstvom na Spodnjem Štajerskem viharna nevolja, ako se nam odvzame ta posest iz naših rok ter položi v tuje roke. Nemci in nemškutarji imajo itak v Št. Ilju svojo nemško šolo, nam se naj pusti naša dvojezična šola. Ne dvomimo, da bodo poklicani slovenski činitelji storili vse, kar je za varstvo naših pravic v tej stvari potrebno. Uničevalna bi bila sodba narodova, ako bi tega ne storili.

in stene leskečejo v pisanem marmorju, v višini hodnikov pa se začena zlati mozajik, ki odeva s čarobno krasoto kupole in stene. Po tej zlati preprogi pa so posejane kakor cvetlice mične podobe v prav krepkih potezah. Kaj je mozajik: Podoba, sestavljena iz samih barvanih štirivoglatih klinčkov. Stari Rimljani so znali posebno lepo sekati tanke plošče belega, rudečega, črnega in rumenega marmorja in so stikali potem te kamenčke v podobe. Za bolj žive barve se pa koljejo steklene plasti v male koščekce, ali se pa tudi prevleče steklo z zlato peno in da je ta, takozvani zlati mozajik-ten, trpežnejši, se potegne čez peno še prozorna steklena lupina in potem se šele razdrobi v drobne klinčke. Ti klinčki se potem zatikajo drug poleg drugega v svež omet, vendar tako da je za spoznanje med njimi prostora. Ko se omet utrdi je taka slika najbolj trdežna, pa tudi najbolj veličastna. Zdaj pa še nekaj besed o podobah samih! V dupljini nad velikim oltarjem stoluje Kristus; on je kralj v cerkvi. Njegovo življenje, trpljenje in poveljanie je predmet skoro vsem slikam. V eni kupoli je na vrhu naslikan prestol pregrnjen z mašnim plaščem, na tem pa leži zaprta knjiga — evangelij. Nad knjigo pa plava golobček — sv. Duh. Odtod hité žarki nad glavo Marije in apostolov, ki sedijo v krogu okoli s knjigami v

Politični ogled.

Novo ministerstvo ima polne roke dela s štrajkom premogarjev na Češkem in Moravskem ter s spravo med Čehi in Nemci. Toda nobeno delo ne gre gladko izpod rok. Posestniki premogokopov se branijo izpolniti zahteve delavcev, čeprav so te jako skromne in opravilne. Vlada se trudi na vse načine, da bi spravila posestnike in delavce ter s tem odpravila štrajk. Zavoljo štrajka vstaja namreč že mnogo neugodnosti. Nekatere fabrike so ustavile delo, nekatere železnice pa promet, ker nimajo premoga. Tudi na Dunaju se bojijo, da jim zmanjka premoga, ako štrajk kmalu ne preneha. V spravi pogajanjih med Čehi in Nemci se tudi prikazujejo težkoče. Nemška narodna stranka spočetka ni hotela privoliti v spravo, potem pa si je zopet premislila. Po Svečnici se bodo začeli spravljati. Večina politikov je mnenja, da iz sprave ne bo kaj prida, ker bodo Nemci hoteli vse imeti, a Čehom nič dati. A tudi to že pričakujemo, da kadar se bodo pogajanja vsled nemške trmoglavosti razbila, potem bodo Nemci kričali, da so Čehi nespravljivi. V Avstriji ne bo prej miru, dokler ne bo ministerstva, ki bo tudi Nemcem pokazalo, da jim je kos.

Na Goriškem je pri dopolnilni državnozborni volitvi zmagal grof Coronini, ki se je pred meseci poslanstvu odpovedal, a sedaj zopet sprejel izvolitev. Njegova protikandidata sta bila dr. Stanič in vitez dr. Tonkli. Zadnji ni dobil mnogo glasov, a dr. Stanič je še le v ožji volitvi propal.

Čuden občinski sklep. Občinski zastop v Porečah na Koroškem je sklenil zahtevati, da se v vseh uradnih izkazih Poreče zaznamujejo kot nemški kraj. To je ravno tako, kakor če bi okrajni zastopi mariborski, marenberški, gornjeradgonski in slovenjebistriški sklenili zahtevati, da se okrajni zaznamujejo kot nemški okraj. Ves svet bi se jim smejal!

Volitev župana v Pragi. Praški mestni zastop si ne more izvoliti župana. Že večkrat so volili, a vsakokrat dobi Staročeh dr. Srb 43 glasov, Mladočeh dr. Podlipny pa 42, a po občinskih določilih mora župan postati le tisti, ki dobi najmanj 46 glasov. Morda se Staročehi in Mladočehi še pobotajo.

Kitajski cesar Kwang-si je bil od svoje vladajočje matere prisiljen, da je odstopil vladarstvo svojemu 9letnemu sinu Putsingu. Koj ko je odstopil, je tudi že umrl. Pravijo, da se je sam ustrelil, drugi pa, da ga je mati dala umoriti.

rokah in s sandali na nogah. Čakali so svetega Duha; ko so ga pa prejeli, zdaj razumejo tudi zaprto knjigo sv. evangelij, zdaj lahko hite v svet, kam? Pod vsakim apostolom sta po dva zastopnika različnih narodov. Tu berem: Romani, tu zopet: Sarmatea, tam pa: Phrygii. O srečni narodi, katerim je došla tako zgodaj sv. blagovest! To misel izražajo tudi angeljčki, ki na štirih kotih, kjer se kupola naslanja na stebre, pojejo veselo božično glorio, katero imajo zapisano na listih. — »Kakšen pa je altar?« me bodete vprašali. »Je-li vreden take cerkve?« Pod streho, katero nosi čvetero umetno zrezljanih stebričev je altarna rakev z grobom sv. Marka, tovarišem sv. Petra in učencem Gospodovim, nad altarjem pa — o kras — je menda kaka dva metra visoka zlata tabla iste dolžine ko altar. V peterih vrstah so nanizani gotiški loki, v vsaki vrsti različni po velikosti in obliki, a vsi nedosegljivi radi drobnostdelanih podob. Pod življenjem Kristusovim ti v drugi vrsti slika umetnik življenje Marijino; spodaj te razveseljuje veličastna procesija nebeskih duhov-angeljev, še nižje ti govorijo apostoli o sreči nebeski, in v najnižji vrsti ti pričajo starozakonski preroki, da je tisti, ki se daruje na altarju, res pričakovani Mesija in Sin božji! Pa tudi teh slik se ni dotaknil čopič slikarjev, ampak

Vojna v Južni Afriki. »Nazaj ne gremo več!« je zaklical angleški general Buller svojim vojakom, ko je prekoračil reko Tugelo ter se napotil proti Ladysmithu, kjer imajo Buri angleške vojake pod generalom Whitom ujet. Toda zdaj je general Buller vesel, da je mogel nazaj čez Tugelo in da ga Buri niso nabili kakor njegovega generala Warrena pri Spionskopu. General Warren je korakal najnaprej proti Ladysmithu. Pri Spionskopu je zadel ob Bure, ki so se mu navidezno umaknili, potem pa planili zopet z vs. silo v njegove čete. Veliko jih je ubitih, ranjenih in ujetih. Angleži so se morali pomakati nazaj. Dva dni so bežali preko Tugele in ščitil jih je pri tem prehodu general Buller s topničarstvom. Angleži sedaj menda ne bodo več mislili, da še kedaj dobe v roke Ladysmith in osvobodijo svoje rojake. Na Angleškem vlada vsled ponesrečene bitke pri Spionskopu velika razburjenost. Nevolja pa se ne obrača proti ministrom, ki so brezvestno zakrivili vojsko, ampak proti generalu Bullerju, ki stori vse na povelje od doma.

Dopisi.

Jarenina. (Kmečko bralno društvo) naše je imelo v nedeljo dne 21. jan. svoj letni občni zbor, čegar poročila so bila zelo zanimiva. Tajnik nam je sporočil, da je imelo društvo v pretečenem letu 90 udov, od teh 6 zunanjih. Društvo je priredilo v 10. društvenem letu zopet sijajno Ciril-Metodovo slavnost, katero je posebno povzdignil g. prof. dr. A. Medved iz Maribora s svojim prekrasnim govorom. V svoji »Čitalnici« je društvo imelo tudi 10 podučnih shodov s petjem, deklamacijami in podučnimi govori; teh najlepši je bil »Alojzijeva slavnost« dne 24. junija, pri kateri so sodelovali udje mladenske in dekliške Marijine družbe. Narodno je bilo društvo l. 1899. na deset časnikov: »Slov. Gospodar, Domovina, Mir, Domoljub 2 izvoda, Glasnik, Kmetovalec, Slov. Čebelar, Dom in Svet, Vrtec in Venec cerkv. bratovščin.« V »Čitalnici« so dajali svoje liste g. dekan »Südsteirische Post in 1 izvod Slov. Gosp.«, gsp. P. H. Rešek: »Sonntagsbote in Feierabend« in g. kapelan: »Slovenca in Slovenski list.« Umrl je l. 1899, gsp. vpok. župnik A. Fišer, ki je bil društvu od početka društva velik prijatelj in poseben podpornik.

Nato poroča blagajnik o denarnem stanju društva: Imelo je l. 1899 70 gld. 14 kr. dohodkov. Zunanji udje: župnik J. Zupanič, dr.

obstoje iz barvane steklovine, katero so vlivali v umetno narejene zlate jamice. Zdaj pa še občuduj lepo razrejene drage kamne in potem reci, ali niso bili res veliki umetniki l. 1105, ko so izvršili ta altar v Carigradu?

3.

Res cerkev sv. Marka s svojimi mozaiki nima para na svetu. A v Benedkah so še tudi druge lepe cerkve. Ali hočeš videti cerkev sv. Janeza in Pavla? Stavljena je v podobi križa v gotiškem slogu. Nad križališčem podolžne in poprečne veje se dviga veličastna kupola, obok treh ladij pa visi na močno zidanih deseterih slopih. Cerkev je dolga skoro 100 metrov. Tu ni mozaikov, niti slik na presno ni mnogo. Čeprav je le pobeljena, vendar kako veličasten utis napravi! Skozi velika okna, ki segajo na pr. zadi za velikim oltarjem kar v treh nadstropjih od tal do oboka, lijejo obilno solnčni žarki, da cerkev plava v svetlobi.

Pa zmerom ni bila tako vesela, tako praznična. Kolikrat se je morala odeti v črne preproge in teman žamet; po njej pa so odmevali mrtvaški psalmi in žalobno klenkanje zvonov. Tukaj so pokopavali benečanske vladarje — doži so se imenovali — dokler so bile Benedke še samosvoje. O teh časih pričajo nagrobni spominki. Ob vseh stenah